

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΑΥΤΟΓΡΑΦΟΝ

ΤΟΥ ΡΩΣΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΓΡΕΥΓ¹ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΙΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ
ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΝ ΤΩΝ ΡΩΣΩΝ ΤΩ 1769.

Ἡ Αὐτοκράτειρα² γινώσκουσα ὅτι οἱ Ἕλληνας ἐπὶ τόσους ἤδη αἰῶνας καταδυναστευόμενοι ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπόθουν τὴν ἐκ τοῦ ἀφρορήτου τούτου ζυγοῦ ἀπελευθέρωσιν, ἀπεφάσισε νὰ παρέσχη αὐτοῖς τὰ πρὸς τοῦτα μέσα. Τοιοῦτόν τι ἡδύνατο νὰ εὐδοκιμήσῃ μᾶλλον ἐν Πελοποννήτῳ, ἔνθα ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ἦτο ἀσυγκρίτως πολυπληθέστερος τοῦ ὀθωμανικοῦ, καὶ ἐνθὰ οἱ τοῦρκοι πρὸ χρόνων εἶχον ἀπομάθει τὴν στρατιωτικὴν τέχνην καὶ ἦσαν βεβυθισμένοι ἐν τῇ χαυνότητι καὶ τῇ διαφθορᾷ. Ταῦτα ὑπολογίζουσα ἡ Αὐτῆς Μεγαλειότης πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν μυστικῶς τῷ τρόπῳ διέταξε τὸν στρατηγὸν κόμιστα Ἀλέξιον Γρηγ. Ὀρλόφ διατρέβοντα ἐν Ἰταλίᾳ τότε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Θεοδώρου Γρηγ. Ὀρλόφ νὰ προσπαθήσῃ διὰ τῶν ἀποσταλέντων αὐτῷ πιστοτάτων ἀνθρώπων νὰ ἐκμάθῃ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ κατὰστασιν τῶν Ἑλλήνων, συγχρόνως δὲ νὰ προτείνῃ τοῖς Σλαύοις καὶ Ἀλβανοῖς τοῖς οἰκοῦσι κατὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, νὰ μετέσχωσι τοῦ ἀγῶνος ἐπαναστατοῦντες, καθ' ὅτι ἡ φυσικὴ κλίσις τῶν ἐθνῶν τούτων πρὸς λεηλασίαν καὶ εἰσβολὰς βραδίως ἡδύνατο νὰ κατακείσῃ αὐτοὺς εἰς τοῦτο. Συγχρόνως ἡ Α. Μεγαλειότης ἀνηγόρευσε τὸν κόμιστα Ὀρλόφ³ ἀρχιστράτηγον τῶν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν δυνάμεων τῆς ἐκστρατείας ταύτης, δοῦσα αὐτῷ πᾶσιν πληρεξουσιότητην εἰς πᾶν διέθεμα αὐτοῦ συμφώνως πρὸς τὰς περιστάσεις.

Ὁ κόμισ Ὀρλόφ αὐθωρεῖ ἐπιλαβόμενος τῆς ἐκτελέσεως τῆς διαταγῆς ταύτης, εὖρεν ἀπανταχοῦ τοὺς Ἕλληνας ἐτοίμους ν' ἀποσείψωσι τὸν ζυγὸν

¹ Σαμουήλ Κάρλ. Γρέυγ ἐξ Ἀγγλίας καταγόμενος ὑπηρέτησεν ἐν Ῥωσίᾳ ἐν τῷ ναυτικῷ ἀνελθὼν μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ναυάρχου. Κατὰ τὴν εἰς Πελοπόννησον ἐκστρατείαν ἦτο ἐπὶ ἀπλοῦς πλοίαρχος. Ἐγένετο δὲ περιώνυμος ἐπὶ τῇ κατὰ τοῦ στόλου τῆς Σουηδίας παρὰ τῇ Σβεαβοῦργῃ νίκῃ. Ἀπεβίωσε τῷ 1788 (ἴδε καὶ Παρνασσος τόμ. Β', 461 σημ. 1). Τὸ δ' ἀνὰ χειρας ἡμερολόγιον ἐγγράφη ὑπ' αὐτοῦ ἀγγλιστί· μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ οἱ κληρονόμοι του κατεχώρισαν αὐτὸ μεταφράσαντες εἰς τὴν Ῥωσικὴν ἐν τῷ περιοδικῷ Μορσκόϊ Σμπόρνικ (Ναυτικῇ Συλλογῇ) τοῦ 1849 ἔτους ἐξ οὗ ἀρόμαι αὐτό. Ἐθεώρησα περιστόν νὰ ἐξαποσταίλω τὴν μετάφρασιν τοῦ ὅλου ἡμερολογίου διότι τὰ περαιτέρω εἶνε ἀφ' ἡγήσεως λεπτομερῆς τῆς παρὰ τῷ Τζεσμέ ναυμαχίας (1770) καὶ περιγραφῇ τῶν κινήσεων τῶν πλοίων, τῶν θέσεων διὰ τὰς κατεῖχον κτλ., ὅτινα ἐνδιαφέρουσι τῇ ναυτικῇ ἐπιστήμῃ καὶ κυρίως τοὺς βώσους ναυτικοὺς μᾶλλον ἢ τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ἱστορίαν. Ἦν δὲ μὴ ἀπατώμαι τὸ πρῶτον ἦδη ἐν τῇ γλώσσῃ ἡμῶν ἐκδίδονται λεπτομερῆς τοιαύτῃ ἐκθεσίς τῶν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ τῷ 1769 συμβάντων, περὶ ὧν ἴδε καὶ τὰ Ῥωσικὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τὰ καταχωρισθέντα ἐν τῷ Παρνασσῷ Α', 945—949 καὶ Β', 459—460 (Στμ. Μεταφρ.).

² Αἰκατερίνα ἡ Β'.

³ Ἐγγασί τὸν Ἀλέξιον Γρ. Ὀρλόφ.

καὶ διψῶντες· καὶ ὠφελήθωσιν ἐκ τῆς περιστάσεως καὶ τόχως τῆς ἀνεξαρτητικῆς αὐτῶν. Ὁ ἱερὸς κληρὸς αὐτῶν ὑπερίμνησκειν ἀρχαίας προρρήσεις, ζητῶν καὶ κατακρίνειν αὐτοὺς ὅτι ἐπῆλθεν ἡ ὥρα τῆς πτώσεως τοῦ Ὀθωμανικοῦ δεσποτισμοῦ καὶ ὁ κειρὸς τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Ἑλλήνων. Οἱ μεγάλοι καὶ ἰσχυροὶ ὁμόθυοι αὐτῶν ἀδελφοὶ ἀφικνοῦντο ἐξ ἀπωτάτων χωρῶν, ὅπως τείνωσιν αὐτοῖς χεῖρα βοηθείας. Ἐκὼν ὁ ῥωσικὸς στόλος ἠδύνατο καὶ καταπλεύσῃ μῆνός τις ἐνωρίτερον, ὅτε ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ λαοῦ ἐπεκρίνεται ζωηρός, οἱ δὲ Τούρκοι ἦσαν ὀλιγάριθμοι καὶ διεσπαρμένοι, ἀναμφιβόλως ἔπασσε ἡ Πελοπόννησος ἐν βραχυτάτῳ ἤθελεν ἐκδιώξει τοὺς Ὀθωμανοὺς καὶ περιέλθαι ἀφύκτως εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Ὁ κόμισ Ὀρλόφ τασαύτην πεποίθησιν εἶχε περὶ τούτου, ὥστε ἀπέστειλε τὴν στρατηγὸν Δαρχγᾶν εἰς Γιβραλτάρ, τὸν δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ κόμισα Θεόδ. Γρηγ. Ὀρλόφ εἰς τὸν λιμένα Μυχῶν, ὅπως ἐπισπεύσῃ τὸν κατάπλουν τοῦ στόλου. Αὐτὸς δὲ οὗτος οὐ δυνάμενος καὶ ἐγκαταλείψῃ τὴν Τοσκάνην, τὸ κέντρον τῶν μυστικῶν αὐτοῦ σχέσεων μέχρι τῆς πλήρους ἐλεύσεως ἀπάσης τῆς ναυτικῆς μοίρας καὶ τοῦ ἐπ' αὐτῆς στρατοῦ εἰς Πελοπόννησον, διέταξεν ὅπως αὐθωρεῖ μετὰ τὴν εἰς Μυχῶν κατάπλουν τοῦ στόλου ἀποπλεύσῃ ἐκεῖθεν μέρος αὐτοῦ εἰς Λιβόρνον ἐνθεν παρκαλοῦν αὐτὸν καὶ τὸ ἐπ' αὐτοῦ σῶμα ὁδηγήσῃ ὁ κόμισ εἰς τὸν ἐν Πελοποννήσῳ τόπον τῆς συγκεντρώσεως τῶν ῥωσικῶν δυνάμεων.

Ἐν τούτοις αἱ ἐξ Ἑλλάδος ἀφικνούμεναι εἰδήσεις κατέδειξαν τῷ κόμισι Ὀρλόφ τὴν θέσιν ἐφ' ἧς ἦτο ἐπωφελέστερον καὶ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ. Ἡ ὀρεῖνὴ χερσόνησος ἡ ἀποτελοῦσα τὴν νοτίαν θέσιν τῆς ἀρχαίας Ακακαδαίμονος, τῆς νῦν ἀποκαλουμένης Μάνης (ἐξ οὗ καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς Μανιάται) οἰκεῖται ὑπὸ λαοῦ διακρινομένου μεταξὺ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ ἐξόχῳ ἀνδρείῳ. Προϊζόμενοι τὰ πρὸς τὸ ζῆν κυρίως διὰ λεηλασιῶν καὶ ληστειῶν, οὐδέποτε ἀνεγνώρισαν τὴν ἐπ' αὐτῶν κυριαρχίαν τῶν Τούρκων. Ἐκ τῶν ἀπροσίτων δὲ αὐτῶν σπηλαίων ἀφοσιώμενοι εἰσέβαλλον εἰς τὰς πεδιάδας, ἤρπαζον κτήνη καὶ ζωοτροφίας, καὶ οὕτω διῆγον ἐπὶ τῶν ἀγόνων αὐτῶν βράχων. Τοιοῦτους ἀνθρώπους ἐθεώρησεν ὁ κόμισ Ὀρλόφ καταλλήλους πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, καὶ ἀπεφάσισε διὰ τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ μόνον καὶ ἐγείρῃ κατὰ τῶν Τούρκων τοὺς Μανιάτας, οἵτινες ἐγίνωσκον κάλλιστα τὸν πολεμικὸν ἐκείνων χαρακτῆρα. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ τόπος συγκεντρώσεως τοῦ στόλου ὠρίσθη ὁ λιμὴν τῆς Οἰτύλου ἐνθα ὁ ναύαρχος Σπυρίδου ἦλθεν ἐκ Μεσσήνης τῇ 18 Φεβρουαρίου προσεγγίσας κατὰ τὸν διάπλουν αὐτοῦ τῇ νήσῳ Μαγώνῃ πρὸς παρκαλοῦν πρῶτον.

Οἱ Μανιάται ἦσαν ἐξάλλοι ὑπὸ χαρᾶς ἐπὶ τῇ ἐλεύσει τοῦ στόλου. Ἐχαιρέτιζον τὴν ῥωσικὴν σημαίαν πυροβολοῦντες διὰ τινων μικρᾶς ὀγκῆς τηλεβόλων ἐστημένων ἐπὶ τοῦ τείχους μονῆς τινος. Ὅτε ὁ ναύαρχος ἀνταπεκρίθη δι' ἐννέα κανονοβολισμῶν, οἱ Μανιάται πρὸς ἐνδειξιν τῆς ἀφάτου χαρᾶς αὐτῶν ἐπυροβόλουν ὅλην τὴν ἡμέραν διὰ τῶν ὅπλων αὐτῶν καὶ τῶν πιστο-

λίω. Ἐν τῷ λιμένι τῆς Λιθόρνου ¹ εὐρίσκετο ἐμπορικὸν πλοῖον φέρον ἐνετικὴν σημαίαν, κυβερνώμενον ὑπὸ τινος Σλαβού, ὅπερ συμπεριέλαβεν ὁ κόμισ 'Ορλόβ ἐν τῇ ῥωσικῇ ὑπηρεσίᾳ καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν λιμένα Οἰτύλου ἵνα ἀναμάνῃ τὸν κατὰπλουν τοῦ στόλου. Ἦτο δὲ ὠπλισμένον δι' εἴκοσι τηλεβόλων καὶ αὐτὸ ἐχαίρετισε καταπλεύσασαν τὴν νευαρχίδα. Ὁ ναύαρχος προῦβίβασε τὸν κυβερνήτην τοῦτον ὀνομαζόμενον Πελεκούτιον, εἰς ὑποπλοίαρχον δευτέρως τάξεως, τὸ δὲ πλοῖον ὠνόμασεν Ἀγιον Νικόλαον, ὅπερ τῇ ἐπιούσῃ ἀνύψωσε ῥωσικὴν σημαίαν.

Τῇ 19 ἡ ἐπὶ τῶν πλοίων ξυλικὴ καὶ ἄλλη ὅλη μετεκομίσθη ἐπὶ τῆς ἀκτῆς πρὸς κατασκευὴν πλοίων καὶ τῇ 23 τρία πλοῖα ἦσαν ἐντελῶς ἑτοιμα καὶ καθειλκύσθησαν εἰς τὴν θάλασσαν, ἐφ' ἑκάστου τῶν ὁποίων διωρίσθησαν 40 ἄνδρες· τῇ 25 κατέπλευσεν ἐλληνικὸν πλοίαριον 12 τηλεβόλων ὀνόματι Ἐρρίκος Κάρρων τοῦ πλοιάρχου Ἀλεξάνδρου Ἀλεξιανοῦ, περιληφθὲν καὶ τοῦτο ἐν τῇ ῥωσικῇ ὑπηρεσίᾳ καὶ τῇ ἐπιούσῃ ἀνύψωσαν ῥωσικὴν σημαίαν.

Ὁ κόμισ Θεόδωρος Γρηγ. Ὁρλόβ ἐλθὼν μετὰ τοῦ ναυάρχου Σπυρίδου ἐκ τοῦ λιμένος Μαχών εἰς Πελοπόννησον, διετάχθη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, κόμιστος Ἀλεξίου Γρηγ. Ὁρλόβ νὰ ἐπιλησθῇ τῶν ἀναγκαίων προπαρασκευῶν εἰς τὴν κατὰ γῆν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἐκστρατείαν. Κατὰ τὴν ἐν τῷ λιμένι τῆς Οἰτύλου διαμονὴν τοῦ στόλου ἀπεστάλησαν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἰσχυρὰ σώματα Μανιατῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν ῥώτων ἀξιωματικῶν τοῦ πεζικοῦ συγκαταριθμηθέντων ἐν ἑκάστῳ ἀποσπάσματι καὶ ὑπαξιωματικῶν τινων, κατὰ τοῦ Μιστρᾶ (ἀρχαίως Σπάρτης), Καλαμῶν, Ἀρχαδίας καὶ ἐτέρων πόλεων.

Ὁ λιμὴν τῆς Οἰτύλου ἐκτεθειμένος ὦν τοῖς W καὶ SW ἀνέμοις, εἶνε γενικῶς κινδυνώδης καὶ οὐχὶ ἀσφαλὴς εἰς πλοῖα μεγάλης χωρητικότητος. Ἐπωραληθέντες πάντῳ ὅ τι ἠδυνήθησαν νὰ τύχωσιν ἐν Μάνῃ ἀπεφάσισεν ὁ ναύαρχος Σπυρίδου τῇ συναινέσει τοῦ κόμιστος Θεοδ. Γρηγ. Ὁρλόβ νὰ πλεύσῃ μετὰ τοῦ στόλου καὶ ἀπασῶν τῶν δυνάμεων εἰς Κορώνην πρὸς ἄλωσιν τοῦ φρουρίου καὶ τῆς πόλεως ταύτης. Ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ δὲ σκοποῦ ἀπεστάλη ἰσχυρὸν ἀπόσπασμα Μανιατῶν, ὅπερ πορευόμενον παρὰ τὴν ἀκτὴν πέριξ τοῦ κόλπου ἦλθεν εἰς Κορώνην ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ στόλου ἅμα τῷ κατὰπλῳ αὐτοῦ.

Τῇ 27 Φεβρουαρίου ἔπειτα ὁ στόλος ἀπέπλευσεν ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Οἰτύλου πλέων πρὸς τὴν Κορώνην ἐνθα κατέπλευσε τῇ 28 καὶ ἠγκυροδόλησε περὶ τὰ τέσσαρα μίλια βορειότερον τῆς πόλεως Κορώνης, ἀναμάνων ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν ἀφίξιν τῶν ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Οἰτύλου ἐκκινησάντων Μανιατῶν.

Τῇ 1 Μαρτίου ὁ στρατὸς καὶ μέρος τῶν ἀνδρῶν τοῦ πληρώματος ἀπεβί-

¹ Τὸ πρωτότυπον ἔχει Οἰτύλου κατὰ λάθος βεβαίως, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς συνεχείας.

ἔκσθη εἰς τὴν γῆν καὶ ἤρξατο τῆς πολιορκίας τῆς πόλεως. Οἱ Τοῦρκοι ἄνευ ἀξίας λόγου ἀντιστάσεως κατέλιπον τὰ περίχωρα ἀθωρεὶ καταληφθέντα ὑπὸ τῶν Μανιατῶν, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ φρούριον. Ἀρχηγὸς τῆς πολιορκίας ὤρίσθη ὁ λοχαγὸς Λέτσκιη ἀρχιστρεχηγοῦντος τοῦ κόμιτος Ὁρλόβ.

Τὴν νύκτα τῆς 1 πρὸς τὴν 2 Μαρτίου οἱ ἡμέτεροι στρατοὶ ἔστησαν κανονοστοιχίας σκοπὸν ἔχοντες νὰ καταβομβοβολήσωσι τὴν πόλιν. Περὶ τὴν 2 μ. μ. ὦραν ὁ στόλος ἀνεπέτασε τὰ ἱστία, ὅπως ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ὀχυρωμάτων ἐκ θαλάσσης, καὶ δὴ τρία πλοῖα τῆς γραμμῆς προσήγγισαν εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ φρουρίου καὶ ἤρξαντο βομβοβολοῦντα αὐτήν, ἐν ᾧ ταυτοχρόνως ἐκ τῆς γῆς καὶ ἡμέτεραι κανονοστοιχίαι ἐβομβοβόλουν τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς πόλεως. Ἡ φρουρὰ ἀπεκρίνετο δι' εὐστόχου πυρὸς καὶ κατὰ τῶν πλοίων καὶ κατὰ τῶν κανονοστοιχιῶν. Τοῦτο διήρκεσε μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου οὐδεμίαν ἀξίαν λόγου ζημίαν ἡμῖν προξενήσαν.

Τὴν ἐπιοῦσαν 3 Μαρτίου ὁ στόλος ἵστατο καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἀναπεπταμένα ἔχων τὰ ἱστία ἀπέναντι μὲν τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ φρουρίου, ἀλλ' ἔξω βολῆς τηλεβόλου.

Τῇ 4 Μαρτίου ὁ στόλος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ θέσιν ἔνθα καὶ ἠγκυροβόλησε. Κύριος δὲ σκοπὸς τῆς ἐπιθέσεως ταύτης ἦτο νὰ ἀποτρέψωμεν τὴν προσοχὴν τοῦ ἐχθροῦ ἀπὸ τῶν ἀνεγειρομένων κανονοστοιχιῶν ἡμῶν.

Τῇ 6 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς τὸ πλοῖον *Ερρίκος Καρρών*, προσαρχῆσαν κατὰ τῆς ἀκτῆς κατασυνετρίβη.

Τῇ 18 προσῆλθεν ἐλληνικὸν πλοῖον πλοιάρχουμενον ὑπὸ τινος Δημητρίου Γιαμῆ καὶ ἀνύψωσε ῥωσικὴν σημαίαν.

Τῇ 19 προσῆλθεν ἕτερον ἐλληνικὸν πλοῖον προερχόμενον ἐκ Ζακύνθου.

Ἀνωτέρω εἶπομεν, ὅτι κατὰ τὴν ἐν τῷ λιμένι τῆς Οἰτύλου διαμονὴν τοῦ στόλου ἰσχυρὰ τινὰ ἀποσπάσματα ἐξ Ἑλλήνων συγκείμενα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν ῥώσων ἀξιωματικῶν, ἀπεστάλησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς Πελοποννήσου πρὸς κατάκτησιν πόλεων ἢ φρουρίων. Τὸ πρῶτον ἀπόσπασμα *Ἀνατολικὴ Ἀγέων* ἐπονομασθὲν, ἀρχηγὸν εἶχε τὸν λοχαγὸν τοῦ πεζικοῦ Μπάρκοβ, ὅστις εἶχεν ὑφ' ἑαυτὸν τὸν ὑπολοχαγὸν Ψαρρόν, Ἕλληνας τὸ γένος, ἕνα δεκάνέα καὶ εἴκοσι ῥώσους στρατιώτας· τὰ δὲ λοιπὸν τοῦ σώματος συνέκειτο ἐκ Μανιατῶν. Προτετάχθη δὲ παρὰ τοῦ κόμιτος Θεοδώρου Γρηγ. Ὁρλόβ νὰ πορευθῇ εἰς Πάσσοδον καὶ ἐκεῖ νὰ ἀθροίσῃ Μανιάτας καὶ ἑτέρους Ἕλληνας πρὸς συμπλήρωσιν τῶν τάξεων τῆς λεγεῶνος. Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν ἀφίξιν αὐτοῦ εἰς Πάσσοδον ἦτοι τῇ 21 Φεβρουαρίου προσῆλθον αὐτῷ ἑπτὰ Μανιάται καὶ ἕτεροι Ἕλληνες ὀπλαρχηγοί, ὧν τὰ σώματα ἀνεβίβασταν τὸν ἀριθμὸν τῆς λεγεῶνος εἰς 1200 ἀνδρας.

Τῇ 26 Φεβρουαρίου ὁ λοχαγὸς Μπάρκοβ ἐπορεύθη κατ' εὐθείαν εἰς Μίστραν (ἀρχαίαν Σπάρτην). Μαθὼν καθ' ὁδὸν ὅτι ἐν τῷ μικρῷ χωρίῳ Μπερ-

δάκι, ὑπῆρχε τουρκικὸν σῶμα 1000 ἀνδρῶν, ἔσπευσε νὰ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτοῦ ἐξ ἀπροόπτου. Ἀλλ' ὅτε ὅμως περὶ τὸ λυκαυγὲς προσήγγισεν εἰς τὸ χωρίον, ἅπαντες οἱ Τοῦρκοι ὅσοι ἠδυνήθησαν ἐξῆλθον εἰς τὴν πεδιάδα, οἱ δὲ ἐνσπομείναντες ἔδραμον εἰς προὔπαντησιν αἰτοῦντες ἔλεος. Ὁ Μπάρκοβ μετὰ χαρᾶς συναινέσας εἰς τὴν αἵτησιν αὐτῶν ταύτην, ἐζήτησαν ὑπόσχεσιν μεθ' ὅρκου, ὅτι οὐδέποτε ἐν τῷ μέλλοντι θὰ ἐπιχειρήσωσι νὰ βλάψωσι τοὺς ῥώσους καὶ καταλιπὼν τὸ χωρίον προὔχώρησε πρὸς τὸν Μιστράν. Ἡ πρωτοπορεία αὐτοῦ συνέκειτο ἐκ 50 Μανιατῶν διοικουμένων ὑπὸ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ αὐτῶν Ζακνέτου ὅστις καταφθάσας τοὺς ὀπισθοφύλακας τοῦ τουρκικοῦ σώματος τοῦ ἐκ τοῦ χωρίου Μπερδάνι ἀποδράντος αὐθαρεῖ ἐπέπεσε κατὰ τῶν Τούρκων καὶ τοὶ οὗτοι ἦσαν πολυκριθρότεροι. Ἀρὰ δὲ τῇ ἀφίξει τῶν κυρίων δυνάμεων τῆς λεγεῶνος οἱ Τοῦρκοι ἤρξαντο ἐκ νέου φεύγοντες καὶ συνῆνώθησαν μετὰ τοῦ σώματος τοῦ ἐστρατοπεδευμένου παρὰ τῷ Μιστρά ἐκ 3000 ἀνδρῶν συγκειμένου.

Προσελάσας ὁ λαχαγὸς Μπάρκοβ τῷ κυρίῳ σώματι τῶν Τούρκων διήρесе τὴν λεγεῶνά του εἰς δύο ἀποσπάσματα. Ὁ ὑπολοχαγὸς Ψαρρὸς μετὰ 500 Μανιατῶν καὶ ἐξ Ῥώσων προσατάχθη νὰ περιέλθῃ τάχιστα τὴν δεξιὰν πτέρυγα τοῦ ἐχθροῦ καὶ νὰ προσβάλλῃ αὐτὸν ἐκ νώτων, ἐν ᾧ ταυτοχρόνως ὁ Μπάρκοβ μετὰ τοῦ ἑτέρου ὤφειλε βραδέως νὰ προχωρήσῃ κατὰ τοῦ μετώπου τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατοπέδου. Ὁ ὑπολοχαγὸς Ψαρρὸς ἐξετέλεσε τὸ σχέδιον τοῦτο τόσον ταχέως καὶ ἐπιτυχῶς, ὥστε εἶχε προσβάλῃ ἤδη τὰ νῶτα καὶ τὴν δεξιὰν πτέρυγα τοῦ ἐχθροῦ ὅτε ὁ λοχαγὸς Μπάρκοβ μόλις ἤτοιμάμαζετο νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτοῦ κατὰ μέτωπον. Τοῦτο ἐνεποίησε τοιαύτην σύγχυσιν ἐν ταῖς τάξεσι τῶν Τούρκων, ὥστε ἤρξαντο ὀπισθοχωροῦντες ἅπανταχοῦ καὶ ἐπὶ τέλους διηυθύνθησαν πρὸς τὰ περίχωρα τοῦ Μιστρά καταδιωκόμενοι καὶ ἐκλείσθησαν ἐν τῷ φρουρίῳ πολιορκηθέντες ὑφ' ἡμῶν. Κατὰ τὴν συμπλοκὴν ταύτην ἐκ μὲν τῶν Τούρκων ἐφονεύθησαν 100 ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων ἐφονεύθησαν μὲν 30 ἐτραυματίσθησαν δὲ 11 πάντες Μανιάται.

Μετὰ ἐννέα ἡμερῶν πολιορκίαν οἱ Τοῦρκοι ἠνγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσι διακοπείσης τῆς συγκοινωνίας τοῦ ὕδατος. Εὐχαρίστως συνένεσαν νὰ παραδώσωσι μὲν ἅπασαν τὴν περιουσίαν αὐτῶν νὰ κρατήσωσι δὲ τὰ ὅπλα ὑποχρεωθέντες νὰ μὴ ὑπηρετήσωσι κατὰ τὸν παρόντα ἀγῶνα, ἀπῆτουν δὲ ἐλευθέρων διόδον εἰς Πελοπόννησον. Δυνάμει τῆς παραδόσεως ταύτης τῇ 8 Μαρτίου 3500 ἑνοπλοὶ ἐξῆλθον ἐκ τοῦ Μιστρά καὶ ἀπέθηκαν τὰ ὅπλα καὶ τὰς ἀποσκευὰς αὐτῶν. Ἀλλὰ μόλις περατωθέντος τοῦ ἀφοπλισμοῦ οἱ Μανιάται ἀγνοοῦντες τοὺς κανόνας τοῦ πολέμου, ἱερῶς τηρουμένους ὑπὸ τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν καὶ μεθύοντες ὑπὸ τῆς ἐπιτυχίας τῶν ὀπλων αὐτῶν ἐπέπεσαν κατὰ τῶν ἀφοπλισθέντων Τούρκων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ παιδῶν μετὰ μεγίστης μανίας καὶ ἤρξαντο σφάζοντες αὐτούς. Ὁ λοχαγὸς Μπάρκοβ καὶ 12 Ῥῶσοι στρατιῶται μετὰ μεγίστης ἀφοσιώσεως προσεπάθουν νὰ

προστατεύωσι καὶ ὑπερασπίσωσι τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ μάτην. Οἱ Ἕλληνες ἔσφαζαν περὶ τοὺς 1000. Ἐπὶ τέλους ὁ Μπάρκοβ μετὰ μεγίστου κόπου καὶ κινδύνου ἠδυνήθη ν' ἀπαγάγῃ τοὺς λοιποὺς Τούρκους εἰς τὰ περίχωρα καὶ νὰ δώσωσιν αὐτοῖς ἄσυλον ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν Ἑλλήνων· διέταξαν αὐτοὺς αὐστηρῶς νὰ κλείσωσι τὰς θύρας καὶ διέταξε τὴν εὐαριθμον αὐτοῦ φρουρὰν νὰ περιπολῇ πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως. Ἡ μανία τῶν Μανιατῶν ὑπῆρξε τοσαῦτον μεγάλη, ὥστε καὶ κατ' αὐτῶν τῶν Ῥώσων σκοπῶν ἤρξαντο πυροβολοῦντες. Τῷ Μπάρκοβ ἐναπελείπετο ἐν μόνον μέσον, ὅπως διεκφύγῃ τὴν ὀργὴν τῶν Μανιατῶν τοῦ τουτέστι νὰ παραχωρήσῃ αὐτοῖς ἐλευθέρως τὴν πόλιν πρὸς λεηλασίαν. Διὰ τοῦ μέσου τούτου ἠδυνήθη νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν τῶν δυστήνων Τούρκων, οἵτινες ἄλλως βεβαίως ἤθελον ἅπαντες ἀφανισθῇ.

Ἐν τούτοις ἐνῶ οἱ Μανιάται ἐλεηλάτουν τὴν πόλιν, οἱ Τούρκοι προφθάσαντες ἔφυγον, ἀλλὰ δυστυχῶς ὁμῶς καὶ τὸ μέτρον τοῦτο ἀπέβη ἀνεπαρκές· ἀποσπασμάτια Μανιατῶν προτιμῶντα τὴν ἐκδίκησιν καὶ τὸ αἷμα μάλλον ἢ τὴν πλουσίαν λείαν, ἐρρίφθησαν κατὰ τῶν ἀπερχομένων Τούρκων καὶ τοὺς πλείστους ἐξ αὐτῶν κατεκρεοῦργησαν καθ' ὁδόν. Ἀκριβοῦς ἀριθμὸς τῶν φονευθέντων ἐνταῦθα Τούρκων εἶνε ἄγνωστος· βέβαιον εἶνε ὁμῶς ὅτι πολλὰ ὀλίγοι ἐσώθησαν. Ὁ ἀριθμὸς ἅπας τῶν Τούρκων μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παίδων ἀνῆρχετο εἰς ὀκτακισχιλίας ψυχάς.¹

Τὴν τοιαύτην ἀπάνθρωπον τῶν Ἑλλήνων διαγωγὴν δύναται τις ν' ἀποδώσῃ εἰς τὴν ὀμότητα μεθ' ἧς ἐφέροντο πρὸς αὐτοὺς οἱ δεσπότες των. Ὅπως δὴποτε τὸ γεγονὸς τοῦτο ὀλέθριον καταστὰν τοῖς Τούρκοις ἔδραψεν οὐχ ἥττον καὶ τοὺς Ῥώσους καὶ ἐγένετο αἷτιον ἀπασῶν τῶν μετὰ ταῦτα κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἀποτυχιῶν αὐτῶν. Ἐὰν ἡ εἰς αἰχμαλωσίαν ἀπαγωγὴ ἐγένετο μετὰ τῆς δεούσης ἀκριβοείας, ἦτο πιθανότατον ὅτι πάντα τὰ ἐν ταῖς χερσὶ τῶν Τούρκων εὐρισκόμενα λοιπὰ ὀχυρώματα δὲν ἤθελον ἀντιτάξει τοσαύτην ἀντίστασιν, καθ' ὅτι οἱ Τούρκοι προὔτιθεντο ἤδη νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐπάθουν μόνον νὰ ὀπισθοχωρήσωσιν ἀσφαλῶς. Ναὶ μὲν ἡ Κορώνη ἀνθίστατο εἰσέτι, ἀλλ' εἶνε γνωστότατον ὅτι ἡ φρουρὰ αὐτῆς ἀνθίστατο οὐχὶ πρὸς διαφύλαξιν τοῦ φρουρίου, ἀλλ' ἐκ τοῦ φόβου, τρέμοντες νὰ διέλθωσιν ἄοπλοι χῶρον μεστὴν ἰσχυρῶν ἀποσπασμάτων τῶν ἀνηλεῶν Ἑλλήνων. Ὅπως δὴποτε ἔκτοτε ἤρξαντο αἱ ἀποτυχίαι τῶν Ῥώσων ἐν Πελοποννήσῳ καίτοι αἱ δυνάμεις αὐτῶν ἐπολλαπλασιάσθησαν καταπλευσάσης μετ' οὐ πολὺ τῆς ἐτέρας ναυτικῆς μοίρας.

Ἐπανέλθωμεν νῦν εἰς τοὺς περὶ τὸν Μπάρκοβ. Διαμένων ἐν Μιστράῳ μέχρι τῆς 26 Μαρτίου προσεπάθει νὰ βελτιώσῃ τὰ ὀχυρώματα τῆς πόλεως καθ' ἕσπον ἠδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτο ἔχων ὑπὸ τὰς ὀδηγίας αὐτοῦ ἔθνας τοσούτην ἀντιπάθειαν εἰς τὴν ἐργασίαν ὅσην συμπάθειαν τῇ λεηλασίᾳ. Θεωρῶν ἤδη

1 Ἴδε καὶ τὴν ἐκ Κορώνης ἐκδοσιν τοῦ Θ. Ὁρλόβ πρὸς τὴν Αἰκατερίνην ἐν Πανασσού Β', 459 (περὶ λ. Β', 708 σημ. 4).

τὴν πόλιν ἀρκοῦντως ἐχυρωμένην πρὸς ἄμυναν ἐν περιπτώσει αἰφνιδίως ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ, ἀφίξις ἐν αὐτῇ φρουρὰν ἐκ 500 Ἑλλήνων συγκειμένην μετὰ τῶν λοιπῶν ἀνδρῶν τῆς λεγεῶνος, τῇ 26 προὔχωρησε διὰ τῆς μεστῆς στενωπῶν ὁρεινῆς χώρας πρὸς τὴν ἀνόχυρον πόλιν Λεοντάρι ἐνθα εὔρε μόνον Ἕλληνας. Ἐκεῖ ὡσαύτως πρὸς μεγίστην αὐτοῦ χαρὰν εὔρεν ἀπόσπασμα Ῥώσων στρατιωτῶν ἀποσταλέντων ἐκεῖσε ὑπὸ τοῦ κόμιτος Θεοδώρου Γρηγ. Ὁρλὸς πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ σώματός του. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο συνέκειτο ἐξ ὑπολοχιγοῦ, λοχαγοῦ καὶ εἴκοσι στρατιωτῶν, μετὰ δύο ἐλαφρῶν τηλεβόλων, λοχίου τοῦ πυροβολικοῦ, δεκανέως καὶ εἴκοσι ναυτῶν. Πάντα δὲ ταῦτα ἐθεωροῦντο ὡς πλείστου λόγου ἀξία ἐνίσχυσις.

Οἱ Ἕλληνες θεωρήσαντες τὴν ἐν Μιστρᾷ σφαγὴν τῶν Τούρκων ὡς σπουδαίαν τινὰ καὶ ἀποφασιστικὴν νίκην κατενεγκοῦσαν καίριον τραῦμα τῇ ἐν Πελοποννήσῳ ὀθωμανικῇ κυριαρχίᾳ, ἔδραμον πανταχόθεν πρὸς τὰς Ῥωσικὰς σημείας, ὥστε ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἡ λεγεὼν τοῦ Μπάρκοβ συνέκειτο ἐξ ὀκτακισχιλίων ἀνδρῶν, καὶ δὴ μετὰ τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Ῥωσικοῦ στρατοῦ ἐξελαμβάνετο ὑπ' αὐτῶν ὡς ἀκαταμάχητός τις κατὰ τῶν Τούρκων δύναμις. Τούτου ἕνεκα ὁ Μπάρκοβ ἤρξατο προχωρῶν ἐσπευμένως διὰ τῶν ὁρέων καὶ στενωπῶν καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς περὶ κωλύσεως ἔφθασεν πρὸ τῆς Τριπόλεως κειμένης ἐν ἐκτεταμένῃ καὶ εὐφόρῳ πεδιάδι καὶ θεωρουμένη ὡς μιᾷ τῶν πολυανθρωποτάτων πόλεων τῆς Πελοποννήσου. Κατὰ τὰς ἀκριβεστάτας πληροφορίας ἃς ἠδυνήθη νὰ συλλέξῃ παρὰ τῶν Ἑλλήνων, ἔμαθεν ὅτι ἡ φρουρὰ τῆς Τριπόλεως συνέκειτο ἐξ ἐνόπλων Τούρκων ἐξακισχιλίων. Ἀμα δὲ τῇ ἀφίξει αὐτοῦ ἀπήτησε παρὰ τοῦ διοικητοῦ αὐτῆς Σαλίμ πασᾶ ἵνα καταθέσῃ τὰ ὅπλα. Οἱ Ἕλληνες μεθυσθέντες ἐκ τῶν πρώτων ἐπιτυχιῶν καὶ βλέποντες τὰς δυνάμεις αὐτῶν πολλαπλασιασθείσας δὲν ἤλπιζον νὰ εἴρωσιν ἀντίστασιν, φρονούντες ὅτι ὁ πασᾶς αὐθωρεῖ θὰ συναινέσῃ εἰς τοὺς προτεθέντας ὅρους. Οἱ Τούρκοι μαθόντες τὴν τρομερὰν τύχην τῆς φρουρᾶς τοῦ Μιστρᾶ μετὰ τὴν παρὰδοσιν τῶν ὀπλῶν αὐτῆς, ἀπεφάσισαν ν' ἀποθάνωσιν ἔχοντες τὰ ὅπλα εἰς χεῖρας καὶ προὔτιμήσαν ν' ἀγωνισθῶσι μέχρι ἐσχάτων ἢ νὰ γείνωσι μάρτυρες τῶν δεινῶν τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδῶν. Ἡ πόλις δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντιστῇ κατὰ τῆς πολιορκίας, καὶ τούτου ἕνεκα ἐξῆλθεν ἡ φρουρὰ συγκειμένη ἐκ πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ. Οἱ Ἕλληνες ἐνόμιζον ὅτι οἱ Τούρκοι ἐξέρχοντο ἵνα καταθέσωσι τὰ ὅπλα καὶ ἀνυπομονοῦντες ἠκόντων τὰ γλαταγάνια αὐτῶν προτιθέμενοι νὰ ἐπικυκλώσωσι τὰς σφαγὰς. Ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ λοχαγοῦ Μπάρκοβ καταφανές γίνεται ὅτι καὶ αὐτὸς συναμερίζετο τὴν ἀνωτέρω γνώμην, καὶ τούτου ἕνεκα προσεπάθει μᾶλλον νὰ προκαταλάβῃ τὴν ἐπικύκλωσιν τῶν ἐν Μιστρᾷ τρομερῶν σκηνῶν ἢ νὰ παρεκκευάσῃ τὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπίθεσιν. Ταχέως ὁμῶς αἱ κινήσεις τῶν Τούρκων ἐξέγαγον πάντας τῆς πλάνης, διότι ἤρξαντο ποιοῦντες ἐν τῇ πεδιάδι περιστροφὴν, προσπαθῶντες ν' ἀπαφύγῃσι τὴν συνάντησιν τῶν μικρῶν Ῥωσικῶν ἀποσπασμάτων

τῶν κατὰ τὸ μέτωπον παρατεταγμένων μετὰ τῶν δύο μικρῶν τηλεβόλων, εἶτινα κατὰ διαταγὴν τοῦ Μπάρκοβ ἤρξαντο πυροβολοῦντα κατὰ τοῦ ἐπανερχομένου ἐχθροῦ. Οἱ Τούρκοι ἐπετέθησαν μεθ' ἀπάσης τῆς μανίας καὶ τοῦ ἀπελπισμοῦ κατὰ τὰ πλάγια τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες πτοηθέντες ἕνεκα τῆς αἰφνιδίου ταύτης ἐπιθέσεως ἔρριψαν τὰ ὅπλα καὶ ἔφυγον δρομαίως κατασφάζομενοι ἀνηλεῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων. Πᾶς δὲ Τούρκος δυνάμενος νὰ κρατῇ γιγατῆριον ἢ ξίφος προσέδραμεν ἐκ τῆς πόλεως ἵνα συμμετάσχη τῆς νίκης. Ὁ λοχαγὸς Μπάρκοβ, ὁ ὑπολοχαγὸς Ψαρρὸς καὶ δρᾶξ Ῥώσων στρατιωτῶν ἴσταντο ἐν τῷ μέσῳ τῆς πεδιάδος ἐγκαταλειφθέντες ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ταχέως παντοχόθεν περικυκλώθησαν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ Τούρκοι καὶ τοὶ ἐνθαρρυσθέντες ὑπὸ τῆς νίκης, δὲν ἐτόλμησαν ὁμῶς νὰ προσελάσωσι κατὰ τοῦ μικροῦ τούτου ῥωσικοῦ ἀποσπάσματος ἕνεκα τῆς εὐσταθείας καὶ τῆς ἐπιδεξίου ἐνεργείας αὐτοῦ. Περικυκλώσαντες δὲ τοὺς Ῥώσους ἤρξαντο καταπυροβολοῦντες αὐτοὺς παντοχόθεν προφυλαττόμενοι ὑπὸ τῶν θάμνων καὶ τῶν λίθων. Οἱ Ῥῶσοι ἀνθίσταντο εἰσέτι μέχρι οὗ ἀπώλεσαν ἕνα δεκανέα καὶ δέκα στρατιώτας φανευθέντας καὶ τραυματισθέντας. Παρατηρήσαντες δὲ ἔπειτα ὅτι οἱ Τούρκοι ἤμα ὥς ἔβλεπον τοὺς Ῥώσους προχωροῦντας ἐνέδιδον ὀπισθοχωροῦντες, ἀπεφάσισαν νὰ διασπάσωσι τὴν γραμμὴν αὐτῶν καὶ φθάσωσι πρὸς στενωπὸν τινὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης δι' ἧς εἶχον ἔλθει. Ἀλλ' ἠναγκάσθησαν ὁμῶς νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰ δύο τηλεβόλα δι' ὧν ἐτρόμαζον τοὺς Τούρκους, καὶ τοὶ οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἐχορήγουν αὐτοῖς ἀπανταχοῦ διέξοδον, ἀλλ' ἐξηκολούθουν ἐκτοξεύοντες τοσοῦτον ἰσχυρὸν πῦρ καὶ εὐστοχον, ὥστε ἐτραυματίσαν ἀπαντας σχεδὸν τοὺς ἄνδρας τοῦ ῥωσικοῦ ἀποσπάσματος. Μόνος ὁ Μπάρκοβ, ὁ Ψαρρὸς, εἰς δεκανεὺς καὶ δύο στρατιῶται προρθάναντες ἦλθον εἰς τὴν στενωπὸν δι' ἧς ὀπισθοχώρουν, καὶ ἔνθα οἱ Τούρκοι ἔσπευσαν καταδιώκοντες αὐτοὺς ἤδη. Ὁ ὑπολοχαγὸς Ψαρρὸς ἐστάλη εἰς Μιστράν πρὸς φρούρησιν αὐτοῦ, τὸν δὲ Μπάρκοβ μετέφερον ἐφ' ἵππου (καθ' ὅτι δις ἐτραυματίσθη κυρίως) εἰς Καλαμάκιον καὶ ἐκεῖθεν ἐπεβίβασαν ἐπὶ πλοίου. Οὕτως ἔληξεν ἡ ἐκστρατεία τῆς ἀνατολικῆς λεγεῶνος.

Τὸν Μιστράν κατεῖχον ἤδη οἱ Μανιάται μέχρι τῆς ὁλοσχεροῦς ἐκ Πελοποννήσου ἀποχωρήσεως τῶν Ῥώσων. Τότε δὲ ἐγκαταλιπόντες τὴν πόλιν ταύτην ἐπικνήλθον εἰς τὰ ὄρη αὐτῶν, παραλαβόντες πᾶν ὃ τι εὗρον ἐν αὐτῇ, ἣν εἶχον λεηλατήσει κατὰ τὸ διάστημα τῆς κατοχῆς.

Ἡ ἀρχηγία τοῦ δευτέρου σώματος ὀνομασθέντος *δυτικῆ λεγεῶν* ἀνετέθη τῷ πρίγκιπι Πέτρῳ Δολγοροῦκοβ ἀντισυνταγματάρχῃ τοῦ πεζικοῦ, μεθ' ἑνὸς δεκανέως καὶ εἴκοσι στρατιωτῶν Ῥώσων. Τῇ 2 Φεβρουαρίου ἐξεκίνησεν ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Οἰτύλου ταυτοχρόνως μετὰ τοῦ λοχαγοῦ Μπάρκοβ, ὅστις καὶ αὐτὸς εἶχεν ἐντολὴν νὰ προχωρήσῃ μέχρι Ἀρκαδίας καὶ νὰ προσπαθήσῃ νὰ γείνη κύριος τῆς ἐπαρχίας ταύτης καὶ νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Τούρκους. Ὁ Δολγοροῦκοβ λίαν ἐπιτυχῶς διεξῆγε τὸ ἀνατεθὲν αὐτῷ ἔργον, ἀλλ' ἕτερα

περιστάσεις παρεκώλυσαν τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πορείαν καὶ ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἐγκαταλίπη τὴν ἐπαρχίαν ταύτην.

Ὁ ναύαρχος Σπυρίδου καὶ ὁ κόμης Θεόδ. Γρηγ. Ὁρλόβ ἐνόμισαν ἐπάναγκες νὰ καταλάβωσιν ἥρεμον καὶ ἀσφαλές καταφύγιον διὰ τὸν στόλον, ἐπειδὴ δὲ καταλληλότετον καὶ ἀσφαλέστετον ἐθεωρεῖτο καθ' ὅλην τὴν Πελοπόννησον ὁ λιμὴν τῆς Πύλου, ἀπεφάσισαν νὰ κυριεύσωσι τὸ ὁμώνυμον φρούριον. Τούτου ἕνεκα προσετάχθη ὁ πρίγκιψ Δολγοροῦκοβ νὰ ἐγκαταλίπη τὴν Ἀρχιδίαν μεθ' ἀπασῶν αὐτοῦ τῶν δυνάμεων καὶ νὰ ρθῇ ταχέως εἰς Πύλον πρὸς ἄλωσιν αὐτῆς. Ἀλλ' ἅμα ἀφικόμενος, ἰδὼν ὅτι ἡ πόλις ἦτο πληρέστατα ὠχυρωμένη καὶ ὅτι ἡ ἐξ ἐφόδου ἄλωσις αὐτῆς καθίστατο ἀδύνατος, πρὸς τούτοις δὲ μαθὼν ὅτι ὁ φρούραρχος προτίθεται νὰ ἀντιστῇ μέχρις ἐσχάτων, ὁ πρίγκιψ ἀνήγγειλε τῷ ναυάρχῳ ὅτι ἀδύνατος εἶνε ἡ ἄλωσις τοῦ φρουρίου ἄνευ πυροβολικοῦ καὶ τακτικῆς πολιορκίας. Διὸ ὁ ναύαρχος τῇ 24 Μαρτίου ἀπέστειλεν εἰς Πύλον τὰ πλοῖα Ἅγιον Ἰαννουάριον, Τρεῖς Ἱεράρχας καὶ τὴν φρεγάταν Ἅγιον Νικόλαον, ἧς ἐπέβαινεν ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ Γαννιβᾶλ¹ πρὸς διεξαγωγὴν τῆς πολιορκίας. Τὰ πλοῖα ταῦτα εἰσερχόμενα εἰς τὸν λιμένα ἐδέχθησαν ὑπὸ σφοδροῦ τουρκικοῦ πυρός εἰς ὃ ἀνταπεκρίθησαν μετὰ τῆς αὐτῆς σφοδρότητος, καὶ ἠγκυροβόλησαν ἐν τῷ κόλπῳ ἔξω βολῆς τηλεβόλου. Μετὰ ταῦτα ὁ Γαννιβᾶλ μὴ χάνων καιρὸν ἀνήγειρεν ἐπὶ ὑψώματος κειμένου πρὸς ἀνατολὰς τῆς πόλεως κανονοστοιχίαν ἐκ δέκα τηλεβόλων καὶ ἑτέρων ἐκ δύο τηλεβόλων ἐπὶ ὑψώματος κειμένου πρὸς δυσμὰς τῆς εἰσόδου τοῦ κόλπου κυριαρχοῦντος ἀπάσης τῆς πόλεως. Αἱ κανονοστοιχίαι ἤρξαντο ταυτοχρόνως, ἐξερευγόμεναι καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀνέφξαν εὐρεῖαν ὁπὴν ἐν τῷ τείχει τοῦ φρουρίου, ἐμποιήσαντες σπουδαίας ζημίας ἐν τῇ πόλει. Ὁ φρούραρχος φοβούμενος τὴν ἔφοδον συγκατένευσεν εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ φρουρίου καὶ συνεφώνησε μετὰ τοῦ Γαννιβᾶλ καὶ τοῦ πλοιάρχου Μπορίσοβ νὰ καταθέσῃ τὰ ὅπλα, μεθ' ὃ τῇ 10 Ἀπριλίου ὁ ῥωσικὸς στρατὸς εἰσῆλθεν εἰς τὸ φρούριον. Κατὰ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ καὶ τὴν διεξαγωγὴν τῆς πολιορκίας ταύτης, ἣτις ἠνάγκασε τόσον ταχέως τὸν ἐχθρὸν νὰ κλίνη γόνυ ὁ Γαννιβᾶλ ἔδειξε μεγίστην δεξιότητα καὶ τέχνην. Δυνάμει δὲ τοῦ ὄρου τῆς τῶν ὀπλῶν καταθέσεως οἱ Τούρκοι ὑπεχρεοῦντο ἅπαντα τὰ ὅπλα καὶ πολεμοφόδια αὐτῶν νὰ παραδώσωσι, καὶ μετὰ τῶν γυναικῶν δὲ καὶ τῶν παίδων νὰ μεταναστεύσωσιν εἰς Χανίαν τῆς Κρήτης. Ἡ ἐκ τῶν πλοίων ἐκφόρτωσις τῶν τηλεβόλων καὶ ἡ μέχρι τῶν ὀχυρωμάτων μεταφορὰ αὐτῶν διὰ χώρας βραχέως καὶ ὀρεινῆς ἀνετέθη τῷ πλοιάρχῳ Ροκεμβούργ ὅστις ἐξετέλεσε τοῦτο δραστηρίως καὶ ἀκριβῶς.

Νῦν ἀναγκαζόμεθα ἐκ νέου νὰ στραφῶμεν καὶ παρατηρήσωμεν τί συνέβη

¹ Πρόγονος τοῦ ποιητοῦ Α. Σ. Ποῦσιν. Ὁ πατὴρ τοῦ ἀξιωματικοῦ τούτου ἦτο μαῦρος ἐξ Ἀφρικῆς ἀγορασθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ρώσου προεδροῦ διὰ τὸν Πέτρον τὸν Μέγαν.

ἐν Κορώνῃ ἐν τῷ χρόνῳ ἐγίνοντο ἐν τῇ ἄλλῃ Πελοποννήσῳ ὅσα διηγήθημεν ἀνωτέρω. Εἶπομεν ἤδη ὅτι κατὰ τὴν νύκτα τῆς 1 πρὸς τὴν 2 Μαρτίου ἐστήθη κανονοστοιχία ἐλαφρῶν τινῶν τηλεβόλων καὶ ὅτι τῇ 2 Μαρτίου μ. μ. ὁ στόλος προσέπλευσε πρὸς τὸ φρούριον καὶ ἤρξατο καταπυροβολῶν αὐτὸ ὅπως ἀποτρέψῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ἐχθροῦ ἀπὸ τῶν κατασκευαζομένων κανονοστοιχιῶν, αἵτινες σχεδὸν ἦσαν ἤδη ἑτοιμαί. Παρατηρητέον δὲ ὅτι ἡ ὀθωμανικὴ φρουρὰ οὐδόλως παρεκώλυε τὸν ῥωσικὸν στρατὸν ν' ἀνεγείρῃ τὰς κανονοστοιχίας ταύτας, οὐδεμίαν δὲ σφαῖραν ἔριψε κατ' αὐτῶν μέχρι οὗ πρῶτοι οὗτοι ἤρξαντο πυροβολοῦντες· τότε δὲ μόνον οἱ Τούρκοι ἀντεπυροβόλησαν μετὰ μεγίστης ὀρμῆς.

Πρὸ δὲ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν καὶ τῆς ἀποπερατώσεως τῆς κανονοστοιχίας ἔλλην τις ἐκτελῶν ἔργα προξένου τῆς Ἀγγλίας ἐν Κορώνῃ, ἐστάλη πρὸς τὸν Πασᾶ φρούρχον προτείνων αὐτῷ τὴν κατάθεσιν τῶν ὅπλων. Ὁ δὲ Πασᾶς ἀπεκρίθη, ὅτι σκοπὸν ἔχει νὰ ἀντιστῇ μέχρι ἐσχάτων. Ἡ πρώτη αὕτη κανονοστοιχία ἀρκούντως μακρὰν τῆς πόλεως κειμένη ἐξωπλίσθη δι' ἐλαφρῶν πεδινῶν τηλεβόλων, καὶ τούτου ἕνεκεν ἡδυνάτει νὰ ἐπιφέρῃ σπουδαίαν βλάβην κατὰ τοῦ τείχους. Ὅθεν ἐκρίθη ἐπάναγκες ἡ ἀνέγερσις ἰσχυροτέρας καὶ ὅσον οἷόν τε πλησιέστερον ταῖς ἐπάλξεσι τοῦ φρουρίου κειμένης.

Τὴν νύκτα τῆς 8 πρὸς τὴν 9 Μαρτίου οἱ ἡμέτεροι κατέλαβον ὕψωμα καίμενον εἰς ἀπόστασιν δέκα ὀργυιῶν μακρὰν τοῦ τείχους. Μέρος τοῦ ῥωσικοῦ στρατοῦ ἐπελάβετο τῆς κατασκευῆς προχωμάτων καὶ ἀνεγέρσεως κανονοστοιχιῶν· ἐπειδὴ δὲ οἱ τοῦρκοι οὐδεμίαν σπουδαίαν ἀντίστασιν ἐδείκνυσαν, ἡ κανονοστοιχία ἐξωπλίσθη δι' ἐξ μικρῶν τηλεβόλων καὶ ἦτο ἐτοίμη τῇ πρωίᾳ τῆς 10 Μαρτίου. Μετὰ ταῦτα ἤρξαντο σφοδρῶς καταβομβοβολοῦντες τὴν πόλιν, οἱ δὲ τοῦρκοι καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας ἀντεπυροβόλουν μετὰ τῆς αὐτῆς ζέσεως. Ὁ ἀντιπυροβολισμὸς οὗτος ἐξηκολούθει μετὰ τινῶν διακοπῶν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας μέχρι οὗ τὸ τουρκικὸν πῦρ ἤρξατο ἐξασθενούμενον καὶ ἐλλείψει βεβελίως σφαιρῶν καὶ πυρίτιδος ἐρίπτοντο μόνον 15—20 βολαὶ τὴν ἡμέραν καὶ τοῦτο ἀπλῶς ἵνα φανῶσιν, ὅτι ἀνθίστανται. Ἐβλεπον καλῶς, ὅτι ἡ κανονοστοιχία ἡμῶν ἔμελλε νὰ ἐπιφέρῃ σπουδαίαν βλάβην τῷ τείχει τοῦ φρουρίου. Ὁ ῥώτος ἀρχηγὸς ὁ διευθύνων τὴν πολιορκίαν ἐθεώρησεν ἐπὶ τέλους ἐπάναγκες νὰ κατασκευασθῇ ὑπόνομος, ἵνα διὰ τῆς ἀναφλέξεως αὐτῆς καταστραφῶσιν αἱ ἐπάλξεις τοῦ φρουρίου.

Τὴν κατασκευὴν τῆς ὑπόνομου ἤρξαντο τῇ 14 καὶ διεξήγαγον μετ' ἀκμαίου ζέσεως καὶ μεγίστου μόχθου. Κατασκευάζοντες τὴν ὑπόνομον ἐν τῷ στερεῷ καὶ πετρώδει στρώματι τῆς γῆς ἐπὶ τέλους τῇ 1 Ἀπριλίου εἰσέδυσαν μέχρι τῶν θεμελίων τοῦ τείχους ἅτινα αὐθαρεῖ διέσπασαν καὶ ἐπελάβοντο τῆς κατασκευῆς θάλαμου. Ὁ θάλαμος οὗτος ἤδη ἦτο ἑτοιμος σχεδὸν ὅτε τῇ 2 τοῦ μηνὸς παρετήρησαν ὅτι καὶ οἱ τοῦρκοι κατασκευάζουσιν

ἀνθυπόνομον, μετὰ τινες δὲ στιγμὰς εἰς τοῦρκος κατέπεσε· καὶ τοὶ δὲ ἐφάνεθ' ὑπὸ τινος σκωπανέως, οἱ ἡμέτεροι ὅμως ἐπὶ τέλους ἐξεδιώχθησαν καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν ὑπόνομον. Ὑπὸ τῆς ἐπιτυχίας δὲ ταύτης ἐνθαρρυνθέντες οἱ τοῦρκοι ἐτόλμησαν καὶ ἐποίησαν ἔξοδον πρὸς τὰ περίχωρα, ἀλλὰ ταχέως ὅμως ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψωσι πρὸς τὴν πόλιν. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ μόνη ἔξοδος αὐτῶν καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς πολιορκίας. Οὕτω μέχρι τῆς 13 πλὴν ἀσημάντου ἀντίπυροβολισμοῦ μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ τῆς κανονοστοιχίας, οὐδὲν ἄξιον σημειώσεως ἐγένετο. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ ναύαρχος καὶ ὁ Θεόδ. Γρηγ. Ὁρλόβ ἀπεφάσισαν μὴ χρονοτριβοῦντες νὰ ἄρῃσι τὴν πολιορκίαν καὶ διευθυνθῶσι πρὸς τὴν Πύλον, ἧς ἡ ὑπὸ τοῦ ῥωσικοῦ στρατοῦ ἄλωσις, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἐγένετο τῇ 10 τοῦ αὐτοῦ μηνός.

Εἶχον λάβει ὡσαύτως εἰδήσεις περὶ τοῦ ὅτι ὁ ἀνώτατος πασῶς τῆς Πελοποννήσου μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ Τούρκων καὶ Ἀλβανῶν πορεύεται ὅπως βοηθήσῃ τὴν φρουρὰν τῆς Κορώνης· τοῦτο δὲ ἔτι μᾶλλον συνέτεινεν εἰς τὴν ταχεῖαν ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ αὐτῶν. Ὅθεν διατάχθησαν νὰ παραλάβωσι τὸ πυροβολικὸν καὶ τὰς κανονοστοιχίας εἰς τὰ πλοῖα, τὸ ὁποῖον αὐθήμερον ἐξετελέσθη. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἦτοι τῇ 14 Ἀπριλίου ὁ κόμης Ἀλέξιος Γρηγ. Ὁρλόβ ἀρχιστράτηγος τῆς ἐκστρατείας καὶ ἀρχηγὸς τῶν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν δυνάμεων ἀφίκετο ἐξ Ἰταλίας εἰς Κορώνην ἐπιβαίνων τοῦ πλοίου τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, συνοδευομένου ὑπὸ τῆς φρεγάτας Ἑλπίδος τοῦ καταδρομικοῦ Ταχυδρομείου καὶ τινος ἑλληνικοῦ προσληφθέντος ἐν τῇ ῥωσικῇ ὑπηρεσίᾳ· καὶ τῇ προτάσει τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ κόμιτος Θεοδ. Γρηγ. Ὁρλόβ συνήνεσεν εἰς τὴν ἄρσιν τῆς πολιορκίας καὶ τὴν μετάβασιν ἀπασῶν τῶν δυνάμεων εἰς Πύλον, ἵνα ὀχυρώσῃσι τὴν θέσιν ταύτην ὡς ἀσφαλὲς ὀρμητήριον κυρίως διὰ τὸν στόλον ἕνεκα τοῦ λαμπροῦ λιμένος αὐτῆς, μάλιστα δὲ ἵνα ἐπιφέρωσι τάξιν καὶ πειθαρχίαν ἐν ταῖς τάξεσι τῶν Μανιατῶν καὶ λοιπῶν Ἑλλήνων, καὶ διδάξωσιν αὐτοὺς τὴν στρατιωτικὴν τέχνην καὶ τὸν χειρισμὸν τῶν πυροβόλων, ἐνὶ λόγῳ ἵνα δοκιμάσωσιν ἐὰν εἴνε δυνατόν νὰ σχηματίσωσιν ἐξ αὐτῶν σῶμα τακτικοῦ στρατοῦ, καθ' ὅτι μέχρι τοῦδε οὐδεμίαν γνῶσιν τῆς πειθαρχίας ἐγίνωσκον, ἕκαστοι διάγοντες κατὰ βούλησιν.

Ὁ κόμης Ὁρλόβ προὔτιθετο ὡσαύτως διὰ τῶν μετὰ τῶν Ῥώσων συναφθεισῶν ἤδη σχέσεων νὰ ὑποδείξῃ τοῖς Ἑλλησι τὴν στρατιωτικὴν ἀνδρείαν καὶ ἐξαλείψῃ τὴν τοῖς δούλοις ἀρμόζουσαν δειλίαν ἣν ἐδείκνυνον ἐνώπιον παντὸς Τούρκου καὶ δὴ καὶ αἰχμαλώτου. Οἱ αἰχμαλῶτοι οὗτοι ἀείποτε φέρονται τοῖς Ἑλλησι μετὰ τινος ὑπεροπτικῆς καταφρονήσεως οἱ δὲ Ἕλληνες ὑποφέρουσι τοῦτο καὶ κλίνουσιν ἐνώπιον αὐτῶν τὸν αὐχέν. Ἀλλ' ὀφείλομεν ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ὑπῆρχον ἐξαιρέσεις καὶ διεκρίθησαν ἄνδρες δείξαντες ἄκραν καὶ παραδειγματικὴν ἀνδρείαν ἐπαξίαν τῶν διαστήμων προγόνων αὐτῶν οἵτινες ἐπόθουν τὴν δόξαν ἀψηφούντες τοὺς κινδύνους.

Τῇ 13 Ἀπριλίου ἅπαν τὸ πυροβολικὸν μετὰ τῶν ἀποσκευῶν ἐπεβιβάσθη ἐπὶ τοῦ στόλου. Ὁ κόμισ Ὀρλόβ διέταξεν ἵνα παραλάβωσιν εἰς τὰ πλοῖα ἅπαντας τοὺς γέροντας καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παῖδιά τῶν ἐν Κορώνῃ Ἑλλήνων, φοβούμενος τὴν ἐκδίκησιν τῶν Τούρκων, καὶ διότι δὲν ἠδύναντο ν' ἀκολουθήσωσι τὸν στρατὸν κατὰ τὴν ἐκ Κορώνης εἰς Πύλον διὰ ξηρᾶς μετὰδρασιν αὐτοῦ.

Τῇ πρώτῃ τῆς 16 ὁ στρατὸς ἐξεκίνησε συγχρόνως δὲ καὶ ὁ στόλος ἦρε τὰς ἀγκύρας καὶ τῇ ἐπιούσῃ αἰσίως ἀφίκετο εἰς Πύλον. Τὸ φρούριον τοῦτο τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ πυροβολικοῦ Γεννιβάλ διορισθέντος φρουράρχου ἐκαθάρισθη καὶ παρεσκευάσθη εἰς ἔμυναν. Ὁ κόμισ Ὀρλόβ ἐξετάσας λεπτομερῶς τὴν κατάστασιν τοῦ φρουρίου, ἐπιθεώρησε τὸν στρατὸν τὸν ἀθροισθέντα παρὰ τῇ Πύλῳ Ῥώσους τε καὶ Ἑλλήνας, καὶ μετὰ προηγουμένην ἐξέτασιν τῆς θέσεως εὔρεν ὅτι εἶνε δύσκολον καὶ δὴ ἀδύνατον νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιόν του περὶ συγκροτήσεως ἐξ Ἑλλήνων τακτικοῦ στρατοῦ, ἐφ' ὅσον ἡ πόλις Μεθώνη κειμένη εἰς ἀπόστασιν μόλις δέκα μιλίων ἤθελεν ὑπάρχει εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων, διότι οἱ Ῥῶσοι ἀείποτε θὰ ἠνωχλοῦντο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἔχοντος ἐν τῇ πόλει τυχύτη ἰσχυρὰς δυνάμεις. Τούτου ἕνεκεν ὁ κόμισ Ὀρλόβ συνεκάλεσε στρατιωτικὸν συμβούλιον ἐκ τῶν στρατηγῶν, σημαιοφόρων (φλαγμάνοβ) καὶ ἱεράρχων. Συζητήσαντες ἐν τῷ συμβουλίῳ τὰς προμνημονευθείσας περιστάσεις ἀπεφάσισαν νὰ γείνη ἐπίθεσις κατὰ τῆς Μεθώνης καὶ εἰ δυνατόν ἡ ἄλωσις αὐτῆς. Πρὸς τοῦτο δὲ προσετέχθησαν πεντακόσιοι Ῥῶσοι καὶ δισχίλιοι Ἑλληνες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀντιστρατήγου πρίγκιπος Γεωργ. Βλαδιμήρου Δολγοροῦκοβ, ἐλθόντος ἐξ Ἰταλίας μετὰ τοῦ κόμιτος Ὀρλόβ. Τὸ σῶμα τοῦτο ἀπῆλθε νύκτωρ τῇ 18.

Ὁ πρίγκιψ Δολγοροῦκοβ προτίθετο νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τῆς πόλεως ἐξ ἀπροόπτου καὶ νὰ καταλάβῃ αὐτὴν ἐξ ἐφ' ὁδοῦ. Ἀμ' ἀφικόμενος περὶ τὸ λυκαυγὲς εὔρε τοὺς Τούρκους ἐτοίμους πρὸς ἰσχυρὰν ἀντίστασιν, διότι ἐγίνωσκον ἤδη τὸ κατ' αὐτῶν τεκταινόμενον σχέδιον. Εἰς τοῦτο δ' ἐχρησίμευσαν αὐτοῖς Ἑλληνες κατάσκοποι ἐπιβλέποντες τὰς κινήσεις τοῦ Δολγοροῦκοβ καὶ δίδοντες ἀκριβεῖς πληροφορίες. Διὰ τοῦτο ἠναγκάσθη ν' ἀναβάλλῃ τὴν ἐφοδον, καὶ τῇ ἐπαύριον κατασκοπήσας τὴν θέσιν, εὔρεν ἐπ' ἀνάγκης νὰ πολιορκήσῃ τὸ φρούριον τακτικῶς. Αὐθωρεὶ ἀνήγγειλε ταῦτα τῷ κόμιτι Ὀρλόβ ὅστις διώρισε τὸν πλοίαρχον Γρέυγ¹ ἐπιβάνοντα τοῦ πλοίου Τρεῖς Ἱεράρχαι καὶ συνοδευόμενον ὑπὸ τῆς φρεγάτας Ἀγίου Νικολάου, νὰ σπεύσῃ εἰς Μεθώνην καὶ χρησάμενος τῷ πολιορκούντι σῶματι πυροβολικὸν καὶ σφαῖρας μετάσχη καὶ αὐτὸς κατὰ θάλασσαν τῆς πολιορκίας.

Τῇ πρώτῃ τῆς 26 ὁ πλοίαρχος Γρέυγ ἦρε τὰς ἀγκύρας καὶ περὶ τὴν μεσημβρίαν κατέπλευσεν εἰς Μεθώνην. Οἱ Τούρκοι ἤρξαντο ἐκπέρμποντες κατ'

¹ Τὸν συντάκτην τοῦ Ἡμερολογίου τοῦτου γενόμενον ἔπειτα ναύαρχον. Ἴδε ἀνωτέρω σελ. 34 σελ. 1.

αὐτοῦ πῦρ εἰς ὃ ἀνταπῆντησεν οὗτος διὰ δύο ἢ τριῶν βολῶν καὶ ἠγκυροβόλησεν ἐξω βολῆς τηλεβόλου. Συσκεφθεὶς δὲ μετὰ τοῦ πρίγκιπος Δολγοροῦκοβ τῇ αὐτῇ νυκτὶ ἀπεβίβασεν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τὸν ἀπαιτούμενον ἀριθμὸν τῶν τηλεβόλων καὶ σφαῖρων· τὸ πυροβολικὸν συνίστατο ἐξ ὀκτώ καὶ δέκα μεγάλων τηλεβόλων καὶ δύο μικρῶν (ἀνηκόντων τοῖς πλοίοις) καὶ δύο μεγάλης ὀκτῆς ὀβυῶν μετὰ 50 βλημάτων δι' ἑκάστον.

Ὁ πρίγκιψ Δολγοροῦκοβ ἄμ' ἀφικόμενος παρὰ τῇ Μεθώνῃ ἐπελάβετο τῆς κατασκευῆς κανονοστοιχιῶν καὶ μέχρι τοῦ κατὰ πλὸς τῆς ναυτικῆς μοίρας παρεσκεύασε σχεδὸν δύο, μίαν ὀκτὼ καὶ ἑτέραν 5 τηλεβόλων ἀμφοτέρως ἀπεχούσας βολὴν πιστολίου ἀπὸ τῶν προχωμάτων τοῦ φρουρίου. Κατὰ τὴν κατασκευὴν τῶν κανονοστοιχιῶν οἱ Τούρκοι οὐδενίαν ἔδειξαν ἀντίστασιν, ἀλλὰ καθήμενοι ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων καὶ καπνίζοντες μετὰ μεγίστης ἀδιαφορίας ἐθεῶντο τοὺς Ῥώσους ἐργαζομένους, ἐν ᾧ ἀναμφισβητήτως ἠδύναντο νὰ παρακωλύσωσιν αὐτοὺς καὶ δι' ἀπλοῦ ὅπλου πυροβολοῦντες. Ἀκκτανόητος ἡ ἀδιαφορία καὶ καταφρόνησις αὐτῶν αὕτη πρὸς τὰς καταστρεπτικὰς ἐκείνας παρασκευάς.

Οἱ Ῥῶσοι ἐν τούτοις εἰργάζοντο νυχθημερὸν μετ' ἀκρας ἐπιμελείας καὶ ἐπιμονῆς. Τὸ πολιορκητικὸν πυροβολικὸν καὶ αἱ σφαῖραι μετηνέχθησαν ὑπὸ τῶν ναυτῶν βοηθούντων καὶ τινῶν Ἑλλήνων, δι' ἀποτόμων καὶ βραχυδῶν στενωπῶν, καθ' ὅτι ἡ ἀπόκρημνος ἀκτὴ παρεκώλυε τὴν μεταφορὰν τῶν τηλεβόλων πλησιέστερον πρὸς τὴν πολιορκητικὴν ἐργασίαν. Τῇ 28 ἔπεντα τὰ τηλεβόλα ἐτέθησαν ἐπὶ τῶν οἰκείων θέσεων. Ἐν ᾧ δ' ἐγίνοντο ταῦτα ἐπὶ τῆς ἀκτῆς, τὸ λοιπὸν πλήρωμα τοῦ πλοίου καὶ τῆς φρεγγάτης κατασκεύαζον κανονοστοιχίαν ὀκτὼ τηλεβόλων ἐπὶ τῆς μικρᾶς νήσου τῆς κειμένης πρὸς ἀνατολὰς τοῦ φρουρίου.

Τῇ δὲ πρώτῃ τῆς 29 ὁ κόμισ Ὀρλόβ μαθὼν παρὰ τοῦ πρίγκιπος Δολγοροῦκοβ ὅτι τὰ πάντα ἦσαν ἑτοιμα, ἦλθεν ἐκ Πύλου ὅπως παραστῇ κατὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ κανονοβολισμοῦ ὅς καὶ ἐγένετο μετὰ μεγίστης σφοδρότητος καὶ εὐστοχίας. Οἱ Τούρκοι τέως δεικνύοντες πλήρη ἀπάθειαν πρὸς τὰς παρασκευὰς τῆς ἀποφοριστικῆς ταύτης κατ' αὐτῶν ἐπιθέσεως, ἀφωπνισθέντες τρόπον τινὰ αἴφνης ἐκ βαθέως ὕπνου, ἔδραμον πρὸς τὰ τηλεβόλα αὐτῶν καὶ μετὰ σφοδρότητος ἤρξαντο ἀπεντῶντες ἡμῶν ἐξ ἀπασῶν τῶν πλευρῶν τοῦ φρουρίου ἐξ ὧν ἠδύναντο νὰ προσδέλλωσι τὰς κανονοστοιχίας ἡμῶν. Ἀλλ' ἐνεκα τῆς μικρᾶς ἀποστάσεως ἐν ᾗ ἔκειντο αἱ ἡμέτεραι κανονοστοιχίαι ἐξ ὧν ἡ τῆς νήσου προὔξεναι σπουδαίαν θρηκυσιν, καὶ τῆς δεξιότητος τοῦ Ῥώσικοῦ πυροβολικοῦ, ἀπαντᾷ ἀνεξαιρέτως τὰ τηλεβόλα τῶν Ὀθωμανῶν πλὴν τριῶν μόνον μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου ἐθραύσθησαν. Τὴν δ' ἐπιοῦσαν πρώτην καταστραφέντων καὶ τῶν τριῶν τούτων αἱ τῆς ξηρᾶς κανονοστοιχίαι ἤρξαντο ἀνοίγουσιν ὅπῃ ἐν τῷ τείχει καὶ τόσον ἐπιτυχῶς ὥστε τῇ 4 Μαΐου ἡ ὀπὴ ἦτο ἤδη ἐτοίμη.

Τῇ 3 Μαρτίου ὁ πρίγκιψ Δολγοροῦκοβ ἔλαβεν ἀγγελίαν, ὅτι ἰσχυρὸν σῶμα Τούρκων καὶ Ἀλβανῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀνωτάτου πασᾶ τῆς Πελοποννήσου ὁδεύει πρὸς βοήθειαν τῆς Μεθώνης. Τοῦτου ἕνεκα ἀπέστειλεν ἰσχυρὸν σῶμα Ἑλλήνων, ὅπως καταλάβωσι στενωπὸν τινα, ἣν οἱ Τούρκοι ἠδύναντο νὰ διέλθωσι καὶ νὰ παρακωλύσωσι τὴν διάβασιν τοῦ ἐχθροῦ. Καίτοι στερούμεθα ἀκριβοῶν εἰδήσεων περὶ τῶν συμβάντων ἐν τῇ στενωπῷ ταύτῃ, καθ' ὅτι ἐν τῷ ἀποσπάσματι τῷ ἀποσταλέντι ἐκεῖ οὐδεὶς ὑπῆρχε ῥώσος εἴτε στρατιώτης εἴτε ἀξιωματικός, ἀναγκαζόμεθα νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἅμα ἐμφανισθέντων τῶν Τούρκων ἐγκαταλιπόντες τὰς θέσεις αὐτῶν διεσκορπίσθησαν, χωρὶς καὶ νὰ ὑποχωρήσωσιν ἵνα ἐνωθῶσι μετὰ τοῦ πρίγκιπος Δολγοροῦκοβ ἢ τοῦλάχιστον νὰ ἀναγγείλωσιν αὐτῷ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάλειψιν τῆς διόδου. Μόλις τῇ πρωΐᾳ τῆς 4 τοῦ μηνὸς ὁ πρίγκιψ Δολγοροῦκοβ ἔμαθεν, ὅτι οἱ Τούρκοι διήλθον ἤδη τὴν διόδον καὶ οὐ μακρὰν ἀπέχοντες ὁδεύουσι κατ' αὐτοῦ. Ἐπὶ τούτῳ ἐποίησε τὰς δεούσας παρασκευὰς ὅπως ὑποδεχθῇ τοὺς Τούρκους δεόντως. Περὶ ὥραν 1 μ. μ. οἱ Τούρκοι ἐνεφάνίζοντο ἤδη, ἀπετέλουν δὲ τρία σώματα ἐκ πεντακισχιλίων ἢ ἑξακισχιλίων ἀνδρῶν πεζῶν τε καὶ ἱππέων. Ἐν δὲ τῶν σώματων τούτων ἐπορεύθη κατ' εὐθείαν κατὰ τοῦ στρατοπέδου τῶν Ῥώσων, οἵτινες οὔτε καιρὸν εἶχον οὔτε ἠδύναντο νὰ τὸ ὀχυρώσωσι, καθ' ὅτι αἱ πολιορκητικαὶ ἐργασίαι καὶ ἄνευ τούτου ἀπῆλθον πολλὰς χεῖρας. Ἐτέρον σῶμα κατηυθύνθη πρὸς τὰ περίχωρα σκοπὸν ἔχον νὰ τὰ καταλάβῃ καὶ ἐκδιώξῃ τοὺς Ῥώτους. Τὸ τρίτον ἀποτελούμενον κυρίως ἐξ ἱππέων διηυθύνθη κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν πόλιν ὅπως εἰσέλῃ εἰς τὸ φρούριον. Περὶ τὴν 2 μ. μ. ἤρξατο ἡ κατὰ τοῦ στρατοπέδου ἐφοδος, ἔνθα ὑπῆρχον οὐχὶ πλείονες τῶν διακοσίων ἀνδρῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ τοῦ πρίγκιπος. Τὸ τρίτον τοῦτο σῶμα ὑπερεῖχε μεγάλως τῶν λοιπῶν καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ τρισχιλίων περίπου ἀνδρῶν. Ταχέως περιεκύκλωσε τὸ στρατόπεδον πανταχόθεν καὶ ἤρξατο σφοδροῦ πυροβολισμοῦ ἀπὸ τῶν δένδρων καὶ τῶν θάμνων. Ἐνθα δὲ οἱ Ῥῶσοι προῦχώρουν, οἱ Ὀθωμανοὶ αὐθωρεὶ ἐνέδιδον, ταῦτοχρόνως ὅμως ἤρξαντο πιέζοντες τοὺς πρώτους ἐκ τῶν ὀπισθεν. Αὐτὸς δὲ ὁ πρίγκιψ Δολγοροῦκοβ τραυματισθεὶς τὴν χεῖρα καὶ τὸν πόδα ὑπὸ δύο σφαερῶν, ἀπολέσας μέγαν ἀριθμὸν τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ φονευθέντων καὶ τραυματισθέντων κατὰ τὸν ἄνισον τοῦτον ἀγῶνα ἠναγκάσθη νὰ ὀπισθοχωρήσῃ διασπῶν τὰς τάξεις τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὴν Πύλον μετὰ τῶν ἐναπομεινάντων ἀνδρῶν αὐτοῦ.

Τούτων δὲ γινομένων ἐν τῷ στρατοπέδῳ, τὰ δύο ἕτερα τουργικὰ σώματα ἐπέπεσαν κατὰ τῶν περιχώρων καὶ τῶν κανονοστοιχιῶν. Ταῦτοχρόνως δὲ ἡ ἐξ ὀκτακοσίων ἀνδρῶν φρουρὰ ἐποίησεν ἐξοδόν. Οἱ Ῥῶσοι ὑπερήσπιζον τὰς κανονοστοιχίας μετ' ἀπεγνωσμένης ἀνδρείας ἀπολέσαντες πολλοὺς φονευθέντας καὶ τραυματισθέντας καὶ ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλίπωσιν αὐτὰς καὶ διασπῶντες τὰς τάξεις νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τοῦ πρίγκιπος Δολγοροῦ.

κοῦ κατευθυνομένου πρὸς τὴν Πύλον, ἐνθα οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐσκόπουν νὰ κατεδιώξωσιν αὐτοὺς θριαμβεύοντες ἐπὶ τῇ νίκῃ καὶ καταλαβόντες τὸ στρατόπεδον ἡμῶν καὶ τὰς κανονοστοιχίας. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἀπωλέσαμεν ἑκτὸν πεντήκοντα ἀνδρας φονευθέντας, ἐν οἷς τὸν συνταγματάρχην τοῦ πυροβολικοῦ Βνοῦκοῦ διοικητὴν τῶν κανονοστοιχιῶν, διακοσίους πεντήκοντα τραυματισθέντας, ἔπαν τὸ πυροβολικὸν πλὴν ἐνὸς τηλεβόλου καὶ τὸ στρατόπεδον ὅλον.

Ὁ πρίγκιψ Αὐλγοροῦκοῦ συνενωθεὶς τῷ λοιπῷ στρατῷ τῷ διασωθέντι ἐν ταῖς κανονοστοιχίαις καὶ τοῖς περιχώροις, ἀφίκετο ἄνευ μεζόνων ἀπωλειῶν εἰς Πύλον μετὰ τοῦ ἡττηθέντος αὐτοῦ ἀποσπάσματος. Αὕτη ἡ μάχη ὑπῆρξεν ἡ μάλιστα πασῶν ἀτυχῆς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος. Ἐν τούτοις ἐχρησίμευσεν ὡς πρόλογος τρόπον τινά, πύθανόν δὲ κατέστη καὶ ἡ κυρία αἰτία ἑτέρας μάχης ἐκ τῶν ἐνδοξοτάτων, ἐφ' ἣ δύνανται νὰ ὑπερηφανεύωνται οἱ ἱστοριογράφοι τῆς Ῥωσικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ δὴ ἀπάντων τῶν ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης, ὡς ὃς ἴδωμεν προσεχῶς ¹.

Οἱ Τοῦρκοι μετὰ τὸ κατενεχθῆν τοῦτο καθ' ἡμῶν καίριον τραῦμα, ἐνεπλήσθησαν ἀφάτου χαρᾶς. Ἀμα δὲ καταλαβόντες τὰς κανονοστοιχίας ἡμῶν αὐθωρεὶ ἀπετέφρωσαν τὰ πάντα καὶ αὐτὰ τὰ περίχωρα. Ὁ πλοίαρχος Γρέυγ πηρέλαθεν ἐκ τῆς νήσου τὰ ἐπ' αὐτῆς εὐρισκόμενα τηλεβόλα καὶ ἀπέπλευσε μετὰ τοῦ ἀποσπάσματος πρὸς τὴν Πύλον ἐνθα ἀφίκετο τὴν 1 Μαΐου.

Νῦν ἴδωμεν τί ἐγένετο ἐν Πύλῳ μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην. Ὁ κόμης Ὁρλόφ πᾶσαντα προσέταξε νὰ μεταφέρωσι τοὺς τραυματίας συμποσούμενους εἰς 250 ἀνδρας ἐπὶ τῆς νήσου ἐν τῇ δυτικῇ πλευρᾷ τοῦ κόλπου τῆς Πύλου κειμένης. Ἐκεῖ ἐστήθησαν σκηναὶ καὶ πρὸς νοσηλείαν τῶν τραυματιῶν ἐστάλησαν ἰατροί. Ταῦτοχρόνως μεγίστην προσπάθειαν κατέβαλε πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἀμυντικῶν ἔργων τοῦ φρουρίου, καθ' ὅτι ἐφρόνει ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐνθαρρυνθέντες ὑπὸ τῆς νίκης δὲν θέλουσι παρκαμεῖν ἐν Μεθώνῃ ἐπὶ πολὺ ἀργοί, ἐνθα αἱ δυνάμεις αὐτῶν καθ' ἐκάστην ἐπολλυπλασιάζοντο.

Ἐν τούτοις ὁ ὑπολοχαγὸς Ψαρρὸς ὁρισθεὶς νὰ διοικῇ τὸν Μιστράν ἔκρινεν ἀδύνατον μετὰ τὰς ἐν Τριπόλει καὶ Μεθώνῃ μάχας καὶ μετὰ τὴν ἄρσιν τῆς πολιορκίας τῆς Κορώνης νὰ μένῃ ἐν Μιστρά. Τούτου ἕνεκα ἐγκατέλιπε τὴν πόλιν ταύτην καὶ μετ' εὐαρίθμου σώματος Ἑλλήνων λίαν καταλλήλως ἀφίκετο συνενωθεὶς μετὰ τῶν Ῥώσων εἰς Πύλον. Ταῦτοχρόνως δὲ οἱ Μανιάται λεηλατήσαντες ἐξ ὁλοκλήρου τὰ περίχωρα τοῦ Μιστρά ἐπέστρεψαν μετὰ τῆς λαΐας αὐτῶν εἰς τὰ ἀπρόσιτα αὐτῶν ὄρη καὶ οὕτω οὗτοι μόνοι ὠφελήθησαν μεγάλως ἐκ τῆς εἰς Πελοπόννησον ἐκστρατείας.

Οἱ Ἕλληνες, κυρίως δὲ οἱ Μανιάται αἵτινες μετὰ τολύτης προθυμίας προσῆλθον τοῖς Ῥώσοις κατὰ τὴν πρώτην αὐτῶν ἐμφάνειν καὶ ἐπιτυχίαν

¹ Ἐννοεῖ τὴν παρὰ τῷ Τζεσρέ ναυμαχίαν, ἴδε καὶ τὴν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἡμερολογίου τοῦτου σημείωσιν 1, ἀνωτέρω σελ. 31.

ἐν Πελοποννήσῳ, βλέποντες ὅτι τὰ πράγματα ἔλαβον ἄλλοίαν τροπὴν, ἀπξ-
δουσιν εἰς τὰς ἐλπίδας αὐτῶν, κύριον μέλημα εἶχον νῦν τὴν σωτηρίαν καὶ
προσωπικὴν ἀσφάλειαν καὶ τούτου ἕνεκεν ἢ παρεδίδοντο τοῖς Τούρκοις ἢ ἀ-
πήρχοντο εἰς τὰ ὄρη. Ἐν Πύλῳ αἱ τάξεις αὐτῶν καθ' ἑκάστην ἡραιοῦντο,
καὶ τοὶ οἱ Ἕλληνες ὀπλάρχηγοὶ πᾶσαν κατέβαλλον προσπάθειαν, ὅπως ἀνα-
γκαιτίζωσιν αὐτούς. Αὐτοὶ δὲ οἱ ὀπλάρχηγοὶ ἕνεκα τοῦ σπουδαίου μέρους, ὅ-
περ ἔλαβον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως, οὐδόλως ἠδύναντο νὰ
σκέπτονται περὶ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτῶν εἰς τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν, καὶ
ἐπομένως παρέμενον πρὸς τὴν ῥωσικὴν στρατιὴν μετὰ τῶν συγγενῶν καὶ ὀπα-
δῶν αὐτῶν. Ὀφείλομεν δ' ὁμῶς νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οἱ πλεῖστοι αὐτῶν ἐ-
πειδὴ ἠνώθησαν μετὰ τῶν Ῥώσων ἀπώλεσαν ἅπασαν τὴν περιουσίαν αὐτῶν.
Ἐν τοῖς πρωτίστοις δυνάμεθα νὰ μνημονεύσωμεν τοῦ Μπενάκη (Benadhey)
ὅστις ὑπῆρξεν ὁ ἀρχηγὸς τῶν Μανιατῶν καὶ ἐκέκτητο ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ
γῆν ἀπειρὰ πλοῦτη, καὶ τοῦ Ζαίμη ὅστις ἐκέκτητο ὡσάυτως μεγάλαν πλοῦτην
καὶ κτήματα ἐν Ἡλείῳ,¹ πρὸ τῆς ἀφίξεως δὲ τῶν Ῥώσων παρασκεύα-
σεν ἰδίῳις ἀναλώμασι μεγάλαν παρακταθήκασι διπύρων καὶ λοιπῶν τροφίμων
ἅτινα ἐξήρκεσαν πρὸς διατροφήν τοῦ στρατοῦ ἐν διαστήματι πολλῶν μηνῶν.
Παραλείπομεν πολλοὺς ἑτέρους. Ἄπαντες οὗτοι μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀγῶνος
τῇ προτάσει τοῦ κόμισις Ὀρλόφ ἀντημερίφθησαν ὑπὸ τῆς Αὐτῆς Μεγαλειό-
τητος διὰ μισθοδοσίας ἀναλόγως τῶν ὑπ' αὐτῶν ὑπὲρ τῶν Ῥώσων χορηγη-
θέντων. Οὕτω δὲ ἐν διαστήματι δύο μηνῶν καὶ ἡμίσεως ἀπὸ τῆς πρώτης ἐν
Πελοποννήσῳ αὐτῶν ἐμφανίσεως οἱ Ῥῶσοι κατέλαβον τὰ δύο τρίτα τῆς
χερσονήσου ταύτης· ἀλλ' αἱ ἐπελθοῦσαι ἀποτυχίαι πάλιν ἠνάγκασαν αὐτοὺς
νὰ περιορισθῶσιν ἐν τῇ κατοχῇ τῆς πόλεως καὶ τοῦ λιμένος τῆς Πύλου. Ὁ
κόμισις Ὀρλόφ βλέπων ὅτι μετὰ τοῦ ἀσθενοῦς ὑπολοίπου τοῦ στρατοῦ τῆς ξη-
ρᾶς δὲν ἠδύνατο νὰ προβῇ εἰς τι ἄξιον λόγου ἐν Πελοποννήσῳ διὰ βήμα, ἤρ-
ξατο σκεπτόμενος περὶ τῆς ἐκ Πύλου ἀποχωρήσεως καὶ τῆς ὁλοσχεροῦς ἐκ-
κενώσεως τῆς χερσονήσου. Πρὸς τοῦτο διέταξε νὰ ἐτοιμασθῶσι τρία φορτη-
γὰ πλοῖα πρὸς μεταφορὰν τῶν ἀσθενῶν καὶ τραυματιῶν εἰς τὸν λιμένα Μά-
ων καὶ συνοδευόμενα ὑπὸ τῆς φρεγάτας Ἑλλάδος. Ἡ ἀρχηγία τῆς ναυτικῆς
ταύτης μοίρας ἀνετέθη τῷ ὑποναυάρχῳ Ἑλμάνοφ.

Τῇ 9 Μαΐου Ἕλληνας ἀνήγγειλεν ὅτι ὁ τουρκικὸς στόλος συγκείμενος
ἐκ 12 πλοίων τῆς γραμμῆς, μιᾶς φρεγάτας καὶ ἑτέρων μικρῶν πλοίων κατέ-
πλευσεν εἰς Ναύπλιον καὶ προτίθεται νὰ περιέλθῃ τὴν Πελοπόννησον ὅπως ἐ-
πιτεθῇ κατὰ τῶν Ῥώσων ἐν τῷ ὄρμῳ τῆς Πύλου, ἐν ᾧ συγχρόνως αἱ Τούρ-
κοι λαβόντες ἐπικουρίαν ἐν Μεθώνῃ ἠθέλον ποιῆσαι ἔφοδον κατὰ τῆς πόλεως.
Πράγματι οἱ Τούρκοι ἤρξαντο ἐμφανιζόμενοι ἐν ἰσχυροῖς σώμασιν οὐδεμιᾶς ὁ-
μῶς ἐχθροπραξίας ἐπιλαμβανόμενοι.

Ἐκτὸς τούτων πάντων μετὰ τὴν ὁλοσχερῇ διακοπὴν τῆς συγκοινωνίας

¹ Τὸ πρωτότυπον λέγει Ἀρκαδίαν κατὰ λάθος βέβαια.

μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς χερσονήσου, ἡ ἑλλειψίς τροφῶν, ἦν ἤδη ὑποθάνοντα ἐν μέρει ἐν τῷ στόλῳ, καθίστατο λίαν ἐπαχθὴς τοῖς ἐν τῷ φρουρίῳ διαμένουσι, καθ' ὅτι ἡ ῥωσικὴ στρατιὰ ἦτο σχεδὸν ἀποκεκλεισμένη. Οἱ Τούρκοι διέκοψαν τὴν συγκαίνιον τῶ ὕδατος ὅπερ ἤρχετο ἐκ τῶν ὀρέων δι' ὑδραγωγείου. Τούτου ἕνεκεν ἐπ' ἀνάγκης ἦτο ἡ ταχίστη ἐκκένωσις τῆς πόλεως καὶ τοι ἡ μόνη τῆς ἐπιτυχίας ἐγγύησις συνίστατο ἐν τῇ ἀποστολῇ τῶν ἀσθενῶν καὶ τραυματιῶν καὶ ἡ κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἐπίθεσις ἐν ἀναπεπταμένῳ πεδίῳ.

Ἐν ᾧ δὲ προέβαινον εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τούτου, ἀφίκετο τῇ 15 ἐκ τῶν ὀρέων Ἑλλήν ἀγγέλλων ὅτι ὁ ὑποναύαρχος Ἑλμάνος ἠγκυροῦσάλησεν ἐν τῷ ὄρμῳ Κολοκύνθης, ἀπεβίβασεν ἐκεῖ τὸν ἐπὶ τῆς ναυτικῆς αὐτοῦ μοῖρας στρατὸν τῆς ξηρᾶς καὶ παραχρῆμα ἀπέπλευσε πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου. Ὁ ὑποναύαρχος Ἑλφινστον ἀπεβίβασεν ὡσαύτως ἐν τῇ κωμοπόλει Ἡλάω ἡ Ῥαπύλου(;) παρὰ τῷ Μιστρά τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς καὶ τοὺς θωρακφόρους οὓς ἔφερεν ἐν τοῖς πλοίοις διατὰξας αὐτοὺς ὅπως παρευθέντες ἐνωθῶσι μετὰ τοῦ κόμιτος Ὁρλόβ ἐν Πύλῳ. Μαθὼν δὲ παρὰ τῶν Ἑλλήνων, ὅτι ὁ ὀθωμανὸς ναύαρχος μετὰ τοῦ στόλου ἦτο ἀπὸ τῆς 12 τοῦ μηνὸς ἐν Νκυπλίῳ ἀπέπλευσε μεθ' ὅλης τῆς ναυτικῆς αὐτοῦ μοῖρας πρὸς συνάντησιν αὐτοῦ.

Ἐν Ὁδησσῷ

(Ἐκ τῆς Ῥωσικῆς)

Κ. Α. ΠΑΛΛΙΟΛΟΓΟΣ.

Σελ. 37, στίχ. 34 καὶ 36 γραπτ. Πασσαῖς ἀντὶ Πάσσαδον.

ΠΟΙΚΙΛΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Σ. ΚΟΝΤΟΥ.

§ 28.*

Βιβλίον ἀντὶ τοῦ ἀντίγραφου.

Πολλάκις ὑπὸ τῶν συγγραφέων τοῦ μεταγενεστέρου ἑλληνισμοῦ γίνεται χρῆσις τοῦ ὀνόματος *βιβλίον* καὶ πληθυντικῶς *βιβλία* ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας, ἐρ' ἦς παρὰ τοῖς παλαιότεροις παραλαμβάνεται τὸ ἀντίγραφον καὶ ἀντίγραφα.

Γαλην. Τόμ. ΙΕ', σελ. 679 « νυνὶ δὲ βούλομαι περὶ τῆς γραφῆς τῆς ἐν πολλοῖς τῶν βιβλίων εἰπεῖν ». Τόμ. ΙΖ', β', σελ. 25 « καίτοι τὴν γραφὴν ταύτην οὕτως βιβλίον τι παλαιὸν οὕτ' ἐξηγητῆς οἶδεν ». Περβ. καὶ Τόμ. ΙΕ', σελ. 569 « οὐ μὲν ἐν ἀπασί γε τοῖς ἀντιγράφοις εὐρήσεις τὴν τοιαύτην

* Συνέχεια ἐκ τοῦ Β' τόμου.